

Sygn. akt **II AKa 85/13**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Olszewski
Sędziowie:	SA Grzegorz Chojnowski (spr.) SA Andrzej Mania
Protokolant:	sekr. sądowy Emilia Biegańska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Barbary Rzuchowskiej

po rozpoznaniu w dniu 29 maja 2013 r. sprawy

A. T.

o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie

z powodu apelacji wniesionych przez prokuratora i pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp.

z dnia 28 lutego 2013 r., sygn. akt II Ko 40/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że wniosek oddala;

II. uchyla punkt III zaskarżonego wyroku;

III. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

Andrzej Mania Andrzej Olszewski Grzegorz Chojnowski

Sygn. akt: **II AKa 85/13**

Uzasadnienie:

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z dnia 28 lutego 2013r., sygn. III Ko 40/13 zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. T. kwotę 5.000 złotych tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, a w pozostałej części, wniosek oddalił. Nadto Sąd zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. T. kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów ustanowienia pełnomocnika w sprawie.

W uzasadnieniu swego stanowiska Sąd Okręgowy stwierdził m.in., że tymczasowe aresztowanie A. T. było w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. niewątpliwie niesłuszne. Wnioskodawcy zarzucono bowiem popełnienie poważnych przestępstw narkotykowych, począwszy od obrotu, poprzez handel, a skończywszy na posiadaniu narkotyków. W

konsekwencji jednak przeprowadzonego postępowania, akt oskarżenia wraz z wnioskiem w trybie art. 335 k.p.k. skierowano tylko o trzy czyny i to kwalifikowane jako wypadki mniejszej wagi. Można zatem stwierdzić, że gdyby takiej treści zarzuty stawiano wnioskodawcy od początku, to prokurator nie wystąpiłby z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania, a nawet gdyby, to nie byłoby podstaw do jego uwzględnienia. Istotne jednak jest, że A. T. skazano ostatecznie jedynie na karę grzywny. Powołując się na treść orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 13 września 2012r., sygn. II AKa 129/12, Sąd Okręgowy stwierdził, że oceny słuszności tymczasowego aresztowania na gruncie art. 552 § 4 k.p.k. należy dokonywać z punktu widzenia ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie, a odpowiedzialność Skarbu Państwa opiera się na zasadzie ryzyka. Za niesłuszne należy zaś uznać tymczasowe aresztowanie podejrzanego/oskarżonego, który ostatecznie został uniewinniony, umorzono wobec niego postępowanie (także warunkowo), sąd odstąpił od wymierzenia kary lub nastąpiło skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, wymierzona została kara niezwiązana z pozbawieniem wolności lub środek karny. W tym kontekście orzeczenie wobec wnioskodawcy za przypisany mu czyn kary samoistnej grzywny przesądza o tym, że jego aresztowanie uznać należało za niewątpliwie niesłuszne, gdyż pobyt skazanego w areszcie śledczym był zbędny. Skazany zaś, rozważając jego postawę na gruncie art. 553 k.p.k., nie przyczynił się w żaden sposób do jego tymczasowego aresztowania. Tym samym co do zasady żądanie wnioskodawcy okazało się zasadne. W konsekwencji tego Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim przyznał wnioskodawcy tytułem zadośćuczynienia kwotę 5.000 zł. Sąd miał przy tym na względzie to, że A. T. zaliczono cały okres tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary grzywny. Niemniej jednak w ocenie Sądu Okręgowego, nie zrekompensowało to w pełni całości krzywdy, jakiej A. T. doznał. Gdyby tak uznać, to zadośćuczynienie za krzywdę za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie zamykałoby się w kwocie 540 zł. Bezkrytyczne zaś przyjęcie poglądu, prezentowanego w niektórych orzeczeniach Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych, zgodnie z którymi zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania w całości na poczet orzeczonej kary, uniemożliwia ubieganie się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie, byłoby na gruncie przedmiotowej sprawy, dalece niesprawiedliwe. Obowiązkiem sądu jest bowiem badanie, czy owe zaliczenie w całości zrekompensowało krzywdę osobie izolowanej, nawet w wypadku całkowitego zaliczenia tymczasowego aresztowania na poczet wymierzonej kary. Sąd Okręgowy uznał, że adekwatną kwotą zadośćuczynienia będzie kwota 5.000 zł, która jest co prawda wysoka w kontekście niezbyt długiego okresu izolacji A. T., ale uwzględniając należy, że wnioskodawca wcześniej nie był nigdy pozbawiony wolności, okres izolacji był dla niego traumą, jego ojciec w tym czasie chorował i wnioskodawca nie miał możliwości przebywania z chorym ojcem, co wiązało się dla niego z dodatkowymi cierpieniami natury psychicznej. A. T. należy się zatem zadośćuczynienie, a odpowiedzialność państwa z tytułu pozbawienia wolności osoby niewinnej nie może być tylko symboliczna i musi stanowić rzeczywistą rekompensatę za dolegliwości spowodowane działaniami funkcjonariuszy państwa.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli: Prokurator Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim i pełnomocnik wnioskodawcy.

Prokurator zarzucił wyrokowi:

- obrazę przepisu postępowania - art. 552 § 4 k.p.k. - poprzez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji zasądzenie na rzecz wnioskodawcy A. T. kwoty 5.000 zł tytułem zadośćuczynienia, z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, w sytuacji gdy krzywda, której doznał wnioskodawca, została w całości zrekompensowana, gdyż okres tymczasowego aresztowania stosowanego w sprawie VII K 974/12 Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp. wobec wnioskodawcy w okresie od 11 stycznia 2012r. do 6 lutego 2012r. został w całości - na podstawie przepisu art. 63 § 1 k.k. - zaliczony został na poczet orzeczonej kary grzywny w wymiarze 200 stawek dziennych, przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 10 zł.

Podnosząc powyższy zarzut apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie wniosku A. T. o zadośćuczynienie.

Pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił wyrokowi obrazę przepisów postępowania tj. art. 552 § 4 k.p.k. w zw. art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 7 k.p.k. mającą wpływ na treść orzeczenia - poprzez zasądzenie dochodzonego zadośćuczynienia

w rażąco zaniżonej wysokości, nie rekompensującej w pełni, doznanej przez A. T. krzywdy, przy jednoczesnym pominięciu szeregu okoliczności istotnych dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia.

Podnosząc powyższy zarzut skarżący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz A. T. zadośćuczynienia w kwocie 15.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku.

ewentualnie

- uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zarzuty i argumentacja zawarta w apelacji Prokuratora Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim okazała się zasadna i doprowadziła do zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia wniosku A. T. o zadośćuczynienie.

Z kolei apelacja pełnomocnika wnioskodawcy jest bezzasadna w stopniu oczywistym i jako taka na uwzględnienie nie zasługiwała. W rozważanej sprawie brak jest bowiem podstaw do przyznania A. T. zadośćuczynienia w jakiegokolwiek kwocie. U podstaw zaskarżonego orzeczenia leży utrwalony w orzecznictwie pogląd prawny, cytowany również w uzasadnieniu kwestionowanego wyroku, że niewątpliwie niesłusznym, w rozumieniu art. 552 § 1 k.p.k., jest takie tymczasowe aresztowanie, które było stosowane z obrazą przepisów rozdziału 28 k.p.k. oraz tymczasowe aresztowanie oskarżonego (podejrzanego), powodujące dolegliwość, której nie powinien doznać, w świetle całokształtu okoliczności ustalonych w sprawie, a także, w szczególności, prawomocnego jej rozstrzygnięcia (zob. uchwała SN z dnia 15 września 1999 r., I KZP 27/99, OSNKW 1999/11-12/72) i który to pogląd Sąd Apelacyjny w pełni respektuje. Podobnie jak zgodzić się należy z poglądem, że ocena niewątpliwie niesłuszności tymczasowego aresztowania, zwłaszcza tam, gdzie nie naruszono przepisów rozdziału 28 Kodeksu postępowania karnego, dotyczącego środków zapobiegawczych, wymaga uwzględnienia ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie w przedmiocie odpowiedzialności karnej osoby, która w tym trybie była pozbawiona wolności, ale także co podkreślić należy, po stronie sądu zachodzi obowiązek uwzględnienia całokształtu okoliczności ustalonych w czasie orzekania w przedmiocie odszkodowania bądź zadośćuczynienia z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub skazania. Oczywiście jest też i nie jest kwestionowane, że odpowiedzialność Skarbu Państwa z tego tytułu oparta jest na zasadzie ryzyka i kształtowana przez kryterium słuszności. Niemniej jednak wspomniana już konieczność uwzględnienia wszystkich okoliczności w dacie orzekania wynika z tego, że zachodzić muszą łącznie wszystkie warunki odpowiedzialności Skarbu Państwa z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania i nie mogą zachodzić okoliczności wyłączające tę odpowiedzialność, która nie ma charakteru absolutnego. W orzecznictwie dopuszcza się bowiem również taką możliwość, że nawet uniewinnienie oskarżonego nie przesądza jeszcze o odpowiedzialności Skarbu Państwa, która z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania może być w pewnych sytuacjach bądź wyłączona jak w sytuacji opisanej w art. 553 § 1 k.p.k. czy w przypadku zrekompensowania szkody w razie zaliczenia aresztu na poczet orzeczonej kary, bądź też ograniczona, w sytuacjach przewidzianych w art. 553 § 3 k.p.k. (zob. wyrok składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1970r., sygn. V KRN 260/70, OSNKW 1971/4/53, wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 grudnia 2005r., sygn. II AKa 448/05, KZS 2006/4/93), gdyż

Należy zatem wskazać, że roszczenia przewidziane w rozdziale 58 k.p.k. mają w istocie charakter cywilnoprawny, a zadośćuczynienie, którego domaga się wnioskodawca, to po prostu odszkodowanie za szkody niematerialne wynikłe z tymczasowego aresztowania. W rozważanej sprawie zasadniczym przedmiotem sporu, w kontekście apelacji prokuratora, było zagadnienie istnienia szkody i krzywdy po stronie skazanego A. T., jako przesłanki zasądzenia zadośćuczynienia. Dopiero zatem poczynienie ustalenia, że w wyniku tymczasowego aresztowania skazany poniósł szkodę lub krzywdę, które nie zostały zrekompensowane, dawałoby podstawę do dalszej analizy sprawy pod kątem ustalenia pozostałych przesłanek przyznania odszkodowania lub zadośćuczynienia, w tym w szczególności, czy wykonywane tymczasowe aresztowanie było oczywiście niesłuszne.

W rozpoznawanej sprawie żądanie zadośćuczynienia zostało zaś zgłoszone w sytuacji, kiedy wnioskodawcy tymczasowe aresztowanie zaliczono na podstawie art. 63 § 1 k.k. na poczet wymierzonej mu kary grzywny. Wyrokiem Sądu Rejonowego

w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 23 listopada 2012r., sygn. VII K 974/12 A. T. został bowiem skazany za dwa czyny z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz czyn z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 56 ust. 1 w zw. z art. 56 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii na karę łączną 200 stawek dziennych grzywny przy przyjęciu wysokości jednej stawki dziennej grzywny na kwotę 10 zł (pkt XV wyroku). Na poczet wymierzonej kary grzywny zaliczono zaś skazanemu okres tymczasowego aresztowania od 11 stycznia 2012r. do 6 lutego 2012r., a zatem cały okres tymczasowego aresztowania w tej sprawie (pkt XVI wyroku). Sąd Okręgowy zupełnie zaś pominął że odszkodowanie bądź zadośćuczynienie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie należy się nie z powodu wydania postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, ale za jego wykonanie i za okres faktycznego pozbawienia wolności, którego dana osoba nie powinna była odbyć (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2002r., sygn. II KKN 218/00, Lex nr 53918, wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 czerwca 2004r. sygn. II AKa 117/04, KZS 2004/7-8/61). To zatem zaliczenie wnioskodawcy okresu tymczasowego aresztowania na poczet kary orzeczonej w tej samej sprawie, powinna być w pierwszej kolejności podstawą oceny prawnej żądania wnioskodawcy, a nie badanie, czy tymczasowy areszt był niewątpliwie niesłuszny. Trzeba tymczasem pamiętać, że przepisy art. 552 § 1 i 4 k.p.k. formułują materialnoprawne podstawy roszczenia o odszkodowanie za niesłuszne skazanie i niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, uzależniając przyznanie odszkodowania i zadośćuczynienia od kumulatywnego spełnienia zawartych w nich warunków. Treść wymienionych przepisów wskazuje zaś jednoznacznie, że odszkodowanie uzależnione jest od wykonania wobec oskarżonego kary, której nie powinien ponieść. Odpowiedzialność Skarbu Państwa oparta co prawda, jak prawidłowo przyjął Sąd Okręgowy, na zasadzie ryzyka i kryterium słuszności, wchodzi jednak w grę tylko wówczas gdy szkoda i krzywda została spowodowana wykonaniem względem oskarżonego w całości lub części kary i szkoda ta nie została zrekompensowana. Stanowi to samodzielną i niezależną przesłankę takiej odpowiedzialności. Jak już zaś wskazano przepisy art. 552 § 1 i 4 k.p.k. wymagają spełnienia kumulatywnego ukonstytuowanych w nich warunków, w tym również wymagają zaistnienia szkody i krzywdy wynikającej z wykonania względem wnioskodawcy w całości lub części kary/tymczasowego aresztowania, której nie powinien być ponieść. W trybie określonym w Rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego zrekompensowane mogą być bowiem tylko szkoda i krzywda, istniejące w chwili orzekania przez sąd w przedmiocie wniosku. Jeżeli do tego czasu nastąpi zrekompensowanie w innej przewidzianej procesowo formie niesłusznie odbytej kary lub tymczasowego aresztowania, potrzeba i możliwość zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia dezaktualizuje się, a roszczenie staje się bezprzedmiotowe

(zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2008r., sygn. V KK 157/07, OSNKW 2008/5/35, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2002r., sygn. II KKN 218/00, Lex 53918) Podzielając powyższy pogląd, stwierdzić należało, że skoro szkoda i krzywda zostały zrekompensowane przez zaliczenie A. T. tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary, nie zachodzi sytuacja opisana w art. 552 § 1 i 4 k.p.k. i brak jest podstaw prawnych do skutecznego dochodzenia roszczenia zarówno o odszkodowanie jak i zadośćuczynienie. Pogląd ten, który respektuje Sąd Apelacyjny orzekający w niniejszym składzie, jest od dawna prezentowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1999r., sygn. I KZP 27/99, OSNKW 1999/11-12/72, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2002r., sygn. IV KKN 449/01, Lex nr 56072, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 13 marca 2003r., sygn. II AKa 40/03, OSA 2003/8/90, postanowienie składu

7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007r., sygn. I KZP 28/07, OSNKW 2007/10/70). Wskazać należy, że tylko wówczas, gdyby mimo takiego zaliczenia okres odbywania kary/wykonywania tymczasowego aresztowania był dłuższy niż kara podlegająca wykonaniu, można byłoby przyjąć, iż zostały spełnione warunki określone w art. 552 § 1 i 4 k.p.k. (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 lipca 2003r., sygn. II AKa 239/03, OSA 2004/6/48), ale taka sytuacja w rozważanej tutaj sprawie nie zachodziła. Jednocześnie nietrafne było powołanie się przez Sąd Okręgowy na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 13 września 2012r., sygn. II AKa 129/12, ponieważ jak słusznie zauważył prokurator, wyrok ten dotyczył zupełnie odmiennego stanu faktycznego niż rozważany w niniejszej sprawie, ponieważ w tamtym przypadku część niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania nie została zaliczona na poczet orzeczonych kar, a tym samym nie została w jakikolwiek

sposób zrekompensowana. Tak więc istotnie nie sposób uznać, aby wskazany wyrok stanowił wyłom w jednolitej linii orzeczniczej, dotyczącej interpretacji przesłanek do zasądzenia roszczeń z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania.

Uwzględniając zatem powyższe rozważania uznać należało, że Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia w art. 552 § 1 i 4 k.p.k., niezasadnie przyznając wnioskodawcy zadośćuczynienie z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania, co musiało w konsekwencji skutkować zmianą zaskarżonego wyroku i oddaleniem wniosku. Na skutek bowiem uwzględnienia, że okres tymczasowego aresztowania został A. T. zaliczony w całości na poczet orzeczonej mu wyrokiem Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 23 listopada 2012r. karę łączną grzywny, nie zachodziły przesłanki do zasądzenia A. T. wnioskowanego zadośćuczynienia.

Powyższe okoliczności w konsekwencji czyniły oczywiście bezzasadną wywiedzioną apelację pełnomocnika wnioskodawcy, który domagał się zasądzenia jeszcze wyższej kwoty zadośćuczynienia, niż w zaskarżonym wyroku Sądu Okręgowego. Ograniczając bowiem analizę do wskazania faktu zaliczenia przez Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim w wyroku z dnia 23 listopada 2012r. okresu tymczasowego aresztowania na poczet wymierzonej kary łącznej grzywny i uznania, że fakt ten całkowicie niweczy zgłoszone we wniosku żądania, a to dlatego, że tymczasowe aresztowanie zostało zrekompensowane, wystarczające dla wydania rozstrzygnięcia było odniesienie się do zarzutów apelacji prokuratora, a zarzuty apelacji pełnomocnika wnioskodawcy stały się bezprzedmiotowe. Należy też wskazać wyrażony w postanowieniu składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007r., sygn. I KZP 28/07, pogląd, który aprobuje Sąd Apelacyjny, że ustawodawca w przepisach prawa karnego (art. 417 k.p.k. i art. 63 k.k.), stworzył swoistą instytucję rekompensaty szkody na skutek "niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania", stanowiącą rodzaj restytucji, której zastosowanie wyklucza późniejsze wystąpienie z roszczeniem o odszkodowanie za okres rzeczywistego pozbawienia wolności, który został zaliczony na poczet kary. Roszczenie z art. 552 k.p.k., jak również zaliczenie na podstawie art. 417 k.p.k.

i art. 63 k.k. są środkami kompensacji od siebie niezależnymi i ich jednoczesne stosowanie, stworzyłoby nieznaną prawu cywilnemu system podwójnej rekompensaty tej samej szkody. W tym kontekście bez znaczenia są wskazywane jedynie ogólnie przez Sąd Okręgowy względy sprawiedliwości, ponieważ nie mogą one zastępować ustawodawcy, który formułując treść przepisów art. 552 k.p.k., przesądził że zaliczenie tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary zgodnie z art. 417 k.p.k. i art. 63 k.k., powoduje że poprzez to zaliczenie następuje rekompensata szkody i krzywdy wynikającej z izolacji. Również z tego powodu wobec braku możliwości w ogóle zasądzenia na rzecz wnioskodawcy odszkodowania i zadośćuczynienia nie było możliwości szczegółowego odnoszenia się do zarzutów apelacji pełnomocnika wnioskodawcy.

Tak argumentując z przyczyn wyżej wskazanych Sąd Apelacyjny uwzględniając zarzuty apelacji prokuratora, zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 28 lutego 2013r. i wniosek o zadośćuczynienie w całości oddalił, a z uwagi na ostateczny wynik sprawy, uchylił też punkt III zaskarżonego wyroku, gdyż w konsekwencji nieuzasadnione było żądanie wnioskodawcy o zasądzenie wydatków poniesionych w związku z ustanowieniem pełnomocnika.

O wydatkach postępowania odwoławczego orzeczono natomiast zgodnie z art. 554 § 2 k.p.k.